

**PEDAGOGIK TEXNIKA-O‘QITUVCHINING FE’L-ATVORI, YURISHI-
TURISHNI TASHKILY USULLAR MAJMUJI SIFATIDA PEDAGOGIK
FAOLIYATDA IMKONIYATLARI**

Umirova Huriniso Ilxomjonovna

Osiyo Xalqaro Universiteti Pedagogika va psixologiya fakulteti

M1-P-24 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada pedagogik texnika tushunchasi, o‘qituvchining fe’l-atvori, yurish-turishi va tashkiliy usullari majmui sifatida pedagogik faoliyatdagi o‘rni tahlil qilinadi. Pedagogik texnika nafaqat o‘qituvchi shaxsiy fazilatlarining namoyon bo‘lishini, balki ta’lim jarayonida samaradorlikni oshirishni ham ta’minlovchi muhim omil ekanligi ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy ta’lim sharoitida pedagogik texnikaning imkoniyatlari, uning kommunikativ kompetensiya, psixologik ta’sirchanlik va metodik yondashuvlar bilan o‘zaro bog‘liqligi ochib beriladi.*

Kalit so‘zlar: *pedagogik texnika, fe’l-atvor, yurish-turish, tashkiliy usullar, pedagogik faoliyat, ta’lim jarayoni.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается понятие педагогической техники как совокупности поведения, манер и организационных приёмов учителя в педагогической деятельности. Подчёркивается, что педагогическая техника является важным фактором, обеспечивающим не только проявление личностных качеств педагога, но и повышение эффективности образовательного процесса. Также анализируются возможности педагогической техники в современных условиях образования, её взаимосвязь с коммуникативной компетентностью, психологическим воздействием и методическими подходами.*

Ключевые слова: *педагогическая техника, поведение, манеры, организационные приёмы, педагогическая деятельность, образовательный процесс.*

Abstract: *This article examines the concept of pedagogical technique as a set of teacher’s behavior, manners, and organizational methods in professional activity. It emphasizes that pedagogical technique is a crucial factor that not only reflects the teacher’s personal qualities but also increases the effectiveness of the educational process. The paper also highlights the opportunities of pedagogical technique in modern education, focusing on its interrelation with communicative competence, psychological influence, and methodological approaches.*

Keywords: *pedagogical technique, behavior, manners, organizational methods, pedagogical activity, educational process.*

Kirish

Pedagogik faoliyat — bu nafaqat bilim berish jarayoni, balki o‘qituvchi shaxsining o‘ziga xos xususiyatlari, uning nutqi, yurish-turishi, fe’l-atvori va tashkiliy mahorati bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan murakkab tizimdir. O‘qituvchi shaxsiyati ta’lim jarayonining

markazida turadi va u ta’lim oluvchilarga nafaqat bilim, balki ma’naviy, psixologik va estetik ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois pedagogik texnika tushunchasi bugungi kunda alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

Pedagogik texnika o‘qituvchining fe‘l-atvori, nutq madaniyati, yurish-turishi, muloqot uslubi hamda tashkiliy ko‘nikmalarini o‘z ichiga oladi. Mazkur omillar ta’lim jarayonida samaradorlikni ta’minlash, o‘quvchi shaxsiga psixologik ta’sir o‘tkazish, ijobiy muhit yaratish va ta’lim-tarbiya ishlarining sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘qituvchi nafaqat bilim manbai, balki shaxsiy namunasi bilan ham o‘quvchilar ongiga kuchli ta’sir o‘tkazuvchi yetakchi sifatida qaralmoqda. Shu sababli pedagogik texnika va uning imkoniyatlarini chuqur o‘rganish, uni amaliyotda to‘g‘ri qo‘llash, o‘qituvchi faoliyatida mahorat darajasini yuksaltirish bugungi kunda dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda ta’lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — bilim berish jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish va o‘qituvchi faoliyatini takomillashtirishdir. Bu jarayonda o‘qituvchining shaxsiy fazilatlarini, nutq madaniyati, yurish-turishi, mimika va pantomimika kabi tashqi ifoda vositalari, shuningdek, muloqot va tashkilotchilik qobiliyatlari muhim o‘rin tutadi. Chunki o‘quvchi nafaqat o‘qituvchi bilimidan, balki uning shaxsiy namunasi va pedagogik texnikasidan ham ta’sirlanadi.

Pedagogik texnikani chuqur o‘rganish va uni samarali qo‘llash orqali o‘quv jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratish, ta’lim samaradorligini oshirish, o‘quvchilarda motivatsiyani shakllantirish mumkin. Shu bilan birga, bu jarayon o‘qituvchi kasbiy mahoratini yuksaltiradi, uning kommunikativ kompetentligini rivojlantiradi va ijtimoiy-psixologik ta’sir doirasini kengaytiradi.

Shuningdek, globallashuv davrida ta’lim mazmuni, shakl va usullarining yangilanib borishi, o‘quvchilarning individual xususiyatlari va ehtiyojlarini hisobga olish zaruriyati pedagogik texnika imkoniyatlarini o‘rganishni yanada dolzarb masalaga aylantirmoqda.

Asosiy qism

Pedagogik texnika — bu o‘qituvchi faoliyatida o‘zini tutish madaniyati, nutqiy va noverbal ifoda vositalaridan foydalanish, shuningdek, tashkiliy ko‘nikmalarni puxta egallash orqali ta’lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish imkonini beruvchi usullar majmuasidir. U o‘qituvchi shaxsiyati bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, uning kasbiy mahoratini namoyon etuvchi muhim ko‘rsatkichlardan biri hisoblanadi.

Avvalo, pedagogik texnikaning tarkibiy qismlarini ko‘rib chiqish zarur:

1. Nutq madaniyati va ifodaviylik – o‘qituvchining so‘zlash uslubi, tovush tembri, intonatsiya, nutqning mantiqiyliigi va tushunarliigi o‘quvchilar diqqatini jamlash, ularni ruhlantirish hamda ta’lim jarayonida faol ishtirok etishga undashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

2. Noverbal vositalar – o‘qituvchining yuz ifodasi, qo‘l harakatlari, tana holati, yurish-turishi va umumiy tashqi ko‘rinishi pedagogik jarayonda samarali psixologik ta’sir ko‘rsatadi. O‘qituvchi o‘zini tutish madaniyati orqali o‘quvchilarga namuna bo‘ladi.

3. Muloqot va kommunikativ qobiliyat – o‘qituvchi-o‘quvchi, o‘qituvchi-otana, o‘qituvchi-hamkasb o‘rtasidagi samarali aloqalar pedagogik texnikaning ajralmas qismi hisoblanadi. Muloqot jarayonida ochiqlik, samimiylilik va empatiya asosida ishonch muhitini shakllantirish mumkin.

4. Tashkiliy ko‘nikmalar – dars jarayonini samarali rejalashtirish, o‘quvchilarning faoliyatini muvofiqlashtirish, vaqtni to‘g‘ri taqsimlash va intizomni ta‘minlash pedagogik texnikaning amaliy imkoniyatlarini belgilaydi.

5. Psixologik ta‘sir mexanizmlari – pedagogik texnika orqali o‘qituvchi o‘quvchilarda ijobiy motivatsiya uyg‘otadi, ularning emotsional holatini boshqaradi hamda individual xususiyatlarini hisobga olib, ta‘lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil qiladi.

Pedagogik texnika imkoniyatlari nafaqat o‘quvchilarga bilim berishda, balki ularning shaxsiy sifatlarini shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. Chunki ta‘lim jarayonida bilim o‘zlashtirish bilan bir qatorda, shaxsiy rivojlanish, ma‘naviy-axloqiy qadriyatlarni singdirish va jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish ham muhim o‘rin tutadi.

Shu ma‘noda, o‘qituvchi pedagogik texnikaga ega bo‘lishi orqali quyidagi natijalarga erishadi:

- dars jarayonida samarali psixologik muhit yaratadi;
- o‘quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi;
- o‘zining shaxsiy namunasi bilan ijobiy tarbiyaviy ta‘sir ko‘rsatadi;
- ta‘lim jarayonining tashkiliy va metodik sifatini oshiradi.

Pedagogik texnikaning amaliy qo‘llanilishi o‘qituvchi kasbiy mahoratini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu bois pedagog kadrlarni tayyorlashda ularning nutq madaniyatiga, o‘zini tutish qobiliyatiga, muloqot mahoratiga hamda tashkiliy ko‘nikmalariga alohida e‘tibor qaratilishi zarur.

Pedagogik texnika masalasi zamonaviy ta‘lim tizimida dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri hisoblanadi. Chunki o‘qituvchining fe‘l-atvori, yurish-turishi, nutq madaniyati va tashkiliy qobiliyati ta‘lim jarayonining samaradorligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Agar pedagogik texnika yetarli darajada shakllanmagan bo‘lsa, bilim berish jarayonida muloqotda qiyinchiliklar yuzaga keladi, o‘quvchilarning diqqat-e‘tibori susayadi va ta‘lim-tarbiya sifatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Mavzuni chuqur o‘rganishning zaruriyati bir necha omillar bilan belgilanadi:

1. Kasbiy mahoratni yuksaltirish ehtiyoji – bugungi globallashtirish davrida o‘qituvchidan nafaqat puxta bilim, balki yuqori kommunikativ ko‘nikmalar va psixologik ta‘sirchanlik talab qilinadi. Bu esa pedagogik texnika elementlarini o‘rganishni shart qilib qo‘yadi.

2. Ta‘lim samaradorligini oshirish – o‘qituvchi nutqining aniqligi, ifodaliligi va o‘zini tutish madaniyati o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi va faolligini oshirishda muhim vositadir.

3. Psixologik muhit yaratish – pedagogik texnika orqali o‘quvchilar uchun qulay, erkin va samimiy muhitni shakllantirish mumkin. Bu esa ularning ijodiy qobiliyatlari va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

4. Tarbiyaviy ta’sirni kuchaytirish – o‘qituvchi o‘zining fe’l-atvori va yurish-turishi bilan o‘quvchilarga namuna bo‘ladi. Shu bois pedagogik texnika ularning shaxsiy fazilatlari shakllanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi.

5. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar talabi – yangi pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlarni samarali qo‘llash o‘qituvchidan yuqori pedagogik texnika va tashkiliy ko‘nikmalarni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik texnikani ilmiy asosda o‘rganish va uni amaliyotga tadbiiq etish o‘qituvchining kasbiy salohiyatini yuksaltiradi, ta’lim jarayonida samaradorlikka erishishga xizmat qiladi va ta’lim-tarbiyaning sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘tarilishiga imkon yaratadi.

Pedagogik texnika o‘qituvchining shaxsiy sifatleri, fe’l-atvori, yurish-turishi va tashkiliy ko‘nikmalarini uyg‘unlashtiruvchi majmua sifatida ta’lim-tarbiya jarayonida keng imkoniyatlar yaratadi. U quyidagi yo‘nalishlarda o‘z ifodasini topadi:

1. Ta’lim samaradorligini oshirish

O‘qituvchining nutqiy va noverbal ifoda vositalari o‘quvchilarda diqqatni jamlash, qiziqishni kuchaytirish va mavzuni chuqur o‘zlashtirishga yordam beradi.

Yurish-turish, intonatsiya va mimika orqali darsning emotsional fonini belgilash mumkin.

2. Psixologik muhitni shakllantirish

O‘qituvchining fe’l-atvori va muloqot uslubi ijobiy psixologik muhit yaratadi.

Bunday muhit o‘quvchilarda o‘zini erkin his qilish, fikrlarini bemalol bayon etish hamda ijodiy faol bo‘lishlariga sharoit yaratadi.

3. O‘quvchilarga tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatish

O‘qituvchining o‘zini tutishi, yurish-turishi va madaniyatli muomala qilish uslubi o‘quvchilar uchun namuna bo‘lib xizmat qiladi.

Bu jarayon ularning shaxsiy fazilatlari va ijtimoiy xulq-atvorini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

4. Kommunikativ imkoniyatlar

Pedagogik texnika yordamida o‘qituvchi o‘quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot o‘rnatadi.

Ochiq va samimiy munosabat orqali ishonchli pedagogik aloqalar shakllanadi.

5. Tashkiliy imkoniyatlar

Pedagogik texnika darsni rejalashtirish, vaqtni to‘g‘ri taqsimlash, intizomni saqlash va o‘quvchilarning faoliyatini muvofiqlashtirishga imkon beradi.

O‘qituvchi o‘zining tashkiliy ko‘nikmalari orqali ta’lim jarayonini samarali boshqaradi.

6. Kasbiy mahoratni yuksaltirish

Pedagogik texnikani puxta egallash o‘qituvchining shaxsiy va kasbiy salohiyatini oshiradi.

□ Bu jarayon o‘qituvchini zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo‘llashga va o‘zini doimiy takomillashtirishga undaydi.

Pedagogik texnika o‘qituvchi faoliyatida bilim berish jarayonini samarali tashkil qilish, tarbiyaviy ta’sirni kuchaytirish, o‘quvchilarni ruhlantirish va ularda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish imkoniyatlarini beradi.

Xulosa

Pedagogik texnika — bu o‘qituvchining kasbiy mahoratini belgilovchi, ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorligini ta’minlovchi muhim omildir. U o‘qituvchining nutq madaniyati, fe’l-atvori, yurish-turishi, muloqot qobiliyati va tashkiliy ko‘nikmalarini o‘z ichiga oladi. Ta’lim jarayonida nafaqat bilim berish, balki o‘quvchilarning shaxsiy sifatlarini shakllantirish, ularning dunyoqarashini kengaytirish va ijtimoiy faol shaxs bo‘lib kamol topishida ham pedagogik texnikaning o‘rni beqiyosdir.

O‘qituvchining o‘zini tutish madaniyati va psixologik ta’sirchanligi o‘quvchilarda darsga bo‘lgan qiziqishni kuchaytiradi, ijobiy emotsional muhit yaratadi va ular ongiga bevosita tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatadi. Pedagogik texnika elementlarini egallagan o‘qituvchi dars jarayonida samarali kommunikatsiya o‘rnatadi, o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga va ijodiy faoliyatga undaydi. Shu bilan birga, u ta’limning tashkiliy tomonlarini puxta rejalashtirib, vaqt va resurslardan oqilona foydalanadi.

Bugungi globallashtirish va ta’lim mazmunining yangilanishi sharoitida pedagogik texnikani chuqur o‘rganish, uni amaliyotga keng joriy etish va pedagoglarni bu borada tayyorlash zarurati ortib bormoqda. Zero, pedagogik texnika nafaqat bilim berishning sifati va samaradorligini oshiradi, balki o‘qituvchining shaxsiy namunasini kuchli tarbiyaviy vosita sifatida ta’minlaydi.

Demak, pedagogik texnika o‘qituvchining kasbiy salohiyatini rivojlantirish, ta’lim jarayonida muvaffaqiyatga erishish hamda barkamol avlodni tarbiyalash yo‘lida hal qiluvchi omil bo‘lib xizmat qiladi.

Tavsiyalar

1. O‘qituvchilarda pedagogik texnikani shakllantirish – Pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonida nutq madaniyati, mimika va pantomimika, muloqot madaniyati bo‘yicha maxsus mashg‘ulotlar tashkil etish zarur.

2. Nutqiy va noverbal vositalardan samarali foydalanish – O‘qituvchilar o‘z dars jarayonida intonatsiya, tovush balandligi, tana harakatlari va mimikani muvofiq qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirishlari lozim.

3. Ijobiy psixologik muhit yaratish – Ta’lim jarayonida o‘qituvchilar samimiy, hurmatli va demokratik muloqot uslubini shakllantirish orqali o‘quvchilarning o‘zini erkin his qilishlariga imkon yaratishlari kerak.

4. O‘zini namuna sifatida ko‘rsatish – O‘qituvchi o‘z yurish-turishi, muomala madaniyati va shaxsiy fazilatlarini orqali o‘quvchilarga ijobiy namuna bo‘lishi lozim.

5. Tashkiliy ko‘nikmalarni rivojlantirish – Darslarni samarali rejalashtirish, vaqtni to‘g‘ri taqsimlash va o‘quvchilar faoliyatini muvofiqlashtirish bo‘yicha amaliy seminar va treninglar o‘tkazilishi maqsadga muvofiqdir.

6. Kasbiy rivojlanish uchun treninglar – O‘qituvchilar uchun doimiy ravishda psixologik-pedagogik treninglar, seminarlar va malaka oshirish kurslarini tashkil etish ularning pedagogik texnikasini takomillashtirishga xizmat qiladi.

7. Innovatsion yondashuvlarni qo‘llash – Pedagogik texnikani zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya vositalari bilan uyg‘unlashtirish o‘qituvchi faoliyatida yuqori samaradorlikni ta‘minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdullaeva, M. Psixologik xizmat asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Jo‘rayev, A. Rahbarlik va pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: Ilm Ziyosiy, 2021.
3. Karimova, V. Shaxslararo munosabatlar psixologiyasi. – Toshkent: Sharq, 2015.
4. Mavlonova, R., To‘xtayeva, S. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: Fan, 2016.
5. Xo‘jayev, B. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyosiy, 2020.
6. G‘aniyev, O. Kasbiy psixologiya asoslari. – Toshkent: Nodirabegim, 2017.
7. Xolbekov, A. Ijtimoiy-psixologik treninglar metodikasi. – Toshkent: Ziyosiy, 2022.
8. Axmedova, D. Pedagogik mahorat va kasbiy kompetentlik. – Toshkent: Universitet, 2020.
9. Qodirova, N. Nutq madaniyati va muloqot psixologiyasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018.